
ESTUDI I IDENTIFICACIÓ D'UN TOPÒNIM ARRAHONÈS: «PALATIO SERPENTIS»

Pere Mañé i Llonch

1. Introducció.

El nom de «Palatio» o «Palaciolo» és un topònim que surt esmentat al llarg dels segles X, XI i XII, quan el Vallès encara era terra de Marca.

En la documentació antiga i repetidament en el Cartulari de Sant Cugat del Vallès, es situa molts d'aquests palaus dins la comarca vallesana. Com exemple, tenim: «Palatio Avuzido» = Ripollet; «Palatio Salata» = Palau-solità; «Palatio Vitaminea» = Palau Tordera; «Palatiolo» = Palou; «Palas Darias» = Palaudàries; «Palatio de Amenola» = Montornés; etc.

La majoria d'historiadors estan d'acord en que, almenys, l'antiguitat d'aquests palaus és anterior a la presa de Barcelona per Almansur (any 985); no obstant, les recerques arqueològiques que s'han fet a la majoria d'ells han donat materials d'època romana o tardo-romana, la qual cosa confirma que no seria massa agosarat assegurar que els seus orígens provinguessin de les Vil·les romanes establertes en el Vallès, enrunades en època visigòtica, o bé en la invasió àrab i reedificades en la reconquesta, segons la situació estratègica del seu solar, convertint-les en palaus o cases fortes, que moltes vegades feien la funció de castell per vigilar, i a voltes per defensar, les noves fronteres o marques.

Com hem vist anteriorment, la toponímia dels palaus identificats ha perviscut fins als nostres dies; en canvi, n'hi ha d'altres que s'han perdut a la volta del temps, com és el cas del topònim que anem a estudiar, el de «Palatio Serpentis», o sigui palau del serpentí, (que, segons es desprèn del document, estava situat pels voltants del terme actual de Sabadell, prop o veí del lloc dit el Pla).

2. Document original.

12 de Juliol 1136.

Patulum sit cunctis qualiter orta est contencio inter Ermengaudum, abbatem s. Cucuphatis et eius monachos, et Bernardum Girberti de Rivo Sico, de quodam campo, qui est de manso de Palatio Serpentis, quem ipse Bernardus dicebat esse de suo fevo. Peractisque multis contencionibus, rursus ad placitum devenerunt, in que prefatus Bernardus Geriberti definio et evacuatio abbati et monachis eius prelibatum campum in presentia Petri Girberti et Raimundi de Canalibus, ac Geraldii, capellani, aliorumque multorum, ut deinceps ego non possim requirere, nec ulla persona per me, sepedictum campum; et si quisquam hoc presumpserit, non valeat, sed pro sola presumptione, XX uncias auri restituat, et postea firmum permaneat.

Actum est hoc III° idus Iulii, A^o XXVIII° Regnate Ledoico Rege. S+m BERNARDI GIRBERTI; qui hoc firmo, testesque firmari rogo; S+m PONCII; S+m PETRI GIRBERTI; S+m RAIMUNDI DE CANALS; S+m GERALDI, capellani; S+m RAIMUNDI; S+m ARNALLI; ALERANDI, monachi, qui hoc scripsit cum litteris dampnatis in linea III die et anno ss quo supra. (Doc. 934 Cartulari de Sant Cugat, pàg. 117. Vol. III. J. Rius).

(A.C.A. Cart. 47 v n.º 159).

3. Document traduït. *

12 de Juliol 1136.

Manifest sigui a tothom que s'originà disputa entre Ermengol, abat de Sant Cugat i els seus monjos, i Bernat Girbert de Riu-sec, sobre un camp del mas de Palau «Serpentis» que l'esmentat Bernat deia pertànyer al seu feu. Finalment, després de moltes discussions, han arribat a (aquesta) resolució que el dessús dit Bernat Girbert defineixo i lliuro a l'abat i als seus monjos l'esmentat camp, en presència de Pere Girbert i Ramon de Canals, i de Gerard, capellà, i de molts altres, (establint) que d'ara endavant no pugui jo, ni cap persona per mi, reclamar l'esmentat camp; i si algú ho pretenia, (que) no pugui, sino que tan sols per la pretensió pagui 20 onces d'or, i després resti ferm.

Fet el quatre dels idus de juliol de l'any vint-i-vuitè del regnat del rei Ledoic.

Signe de Bernat Girbert; que ho signo i prego que ho signin els testimonis;

Signe de Pons; Signe de Pere Girbert; Signe de Ramon de Canals; Signe de Gerald, capellà; Signe de Ramon; Signe d'Arnau;

Areland, monjo, que ho ha escrit amb lletres borrades a la línia tercera el dia i any com a dalt.

* El més expressiu agraïment al Dr. Pere Roca Garriga per aquesta traducció.

4. Estudi onomàstic.

En l'onomàstica catalana, a partir del primer quart del segle XIè. s'hi va efectuar una mutació de noms. Es llatinitzaren noms, l'origen dels quals era completament gòtic; a partir del segon quart de segle, aquests noms apareixen junt amb un cognom toponímic.

Si fem un repàs al Cartulari de Sant Cugat del Vallès —d'aquesta reculada època— veurem que són molt freqüents els noms de Gotmarus, Resemirus, Recaredus...etc., tots ells, anomenats abans o poc després de la presa de Barcelona per Almansur. Més endavant, comencen a aparèixer —consolidada la Marca per les terres del Gaià— els Bernat, Andreu, Arnau, Pere...etc., quan en el Vallès semblava més estabilitzada la terra conquerida, i el seu repartiment era ja definitiu; aquests noms llatins que hem vist abans, els veiem acompanyats amb cognoms toponímics, —la majoria de les vegades extrets de les contrades conquerides o heretades.

Del Llibre dels fets d'armes de Catalunya¹ traiem un paràgraf que és prou eloqüent per demostrar el que hem exposat anteriorment:

...E en Cruylles, E en Cartellá, E en Alentorn, E en Erill, E en Vilanova, E en Mataplana, E en Pinós, E en Vilaritg, E en Ribelles, E en Xammar, E en molts altres spanyols nobles, e molts romans, e molts goths qui, com per avall vos mostraré, mudaren lurs noms e prengueren los dels lochs que'n conquestaren o dels que'n varen ser heretats, així com la terra s'anave prenent als moros (de qui'n prengueren lurs cognoms e s'en cognomenaren ab aquells d'allí avant).

Si repassem l'índex onomàstic de l'Acta de Consagració de Sant Pau de Riu-Sec², veurem tota una sèrie de personatges, amb el nom llatinitzat i el cognom toponímic, en la majoria dels casos.

En el document que ens ocupa, surten esmentats una sèrie de noms que ens cal identificar, i al mateix temps situar les respectives propietats, per poder treure l'entrellat del lloc que estem estudiant.

Bernat Giribert de Riu-sec

El primer document en el qual aquest personatge es troba esmentat, es pot datar l'any 1104, quan l'Abat de Sant Cugat li concedí un alou i un molí a Riu-sec, (Doc. 1). Podem observar en aquest document que el nom i cognom és el de Bernat Giribert i li falta encara el cognom toponímic de Riu-sec.

Passada la segona meitat de l'any 1111, el tornem a trobar quan en Bernat Giribert i el seu fill Berenguer fan donació al monestir de Sant Cugat del mas «Insulis», que habita Pere Bon Home. Per les confrontacions que el document dóna a aquest mas, podem veure que es tracta del mateix que dóna com a límit l'antiga demarcació de la parròquia de Sant Pau de Riu-sec, per la part de migdia, en el moment de la seva consagració, (1054) i que no és altre que l'actual masia enrunada de Can Domènec del terme de Cerdanyola, tocant la Universitat Autònoma de Bellaterra³.

També podem observar en el mateix document, que Ponç és el nom d'un fill seu (Doc. 3).

A les primeries de l'any 1123, el trobem en un altre document, marmessor de «Maiencia femina» i el seu fill Berenguer, abans que aquests dos emprenguessin el viatge a Terra Santa. Les propietats a les que fa referència el document, podem veure que es tracten de les terres properes a la Vall Moranta, la «Domus» de Guillem Domènec i unes vinyes als «Gorgs» (Doc. 5). Recordem aquests topònims amb la Universitat Autònoma de Bellaterra,⁴ Can Domènec de Bellaterra i la Torra d'en Gorgs a l'actual Ciutat Badia.

A la primera meitat de l'any 1125, i en una escriptura d'empenyorament d'unes terres a Malanyanes, el tornem a trobar com a testimoni; aquesta vegada amb nom i cognom toponímic de Bernat Giribert de Riu-sec, però en el moment de signar, sols ho fa amb el de Bernat Giribert (Doc. 7).

Pel febrer de l'any 1134, Bernat Giribert de Riu-sec, fa donació al monestir de Sant Cugat, de diverses terres situades a diferents llocs. Entre elles, una propietat que es troba al costat de la mansió de Riculf de Pla. Tot això ho dóna com a dot del seu fill Guillem, que entra com a religiós al Monestir. Entre els testimonis hi figuren en Ponç i Raimon, fills seus (Doc. 10).

Per fi, en el document que estem estudiant, torna a sortir amb el nom i cognom toponímic (any 1136). A partir d'aquí el seu nom se'ns fa fonedís; pot molt ben ser, per òbit del personatge, o bé per una altra causa que no coneixem.

No obstant, pel que podem deduir de la documentació descrita anteriorment, en Bernat Giribert de Riu-sec, fou senyor de la majoria de les terres de la part de migdia del terme de Castell d'Arrahona.

Ponç, fill de Bernat Giribert

Aquest personatge surt esmentat, en el document de l'any 1111, quan, junt amb el seu pare Bernat Giribert, que donen l'heretat d'Odger, abat de Sant Llorenç, al monestir de Sant Cugat (Doc. 3). S'ha de fer esment que el referit Ponç, en el document, signa sense cognom.

En el document de l'any 1134, quan el seu pare fa donació de terres a Sant Cugat, per dot del seu germà Guillem, surt com a testimoni. remarcant que és fill de Bernat Giribert (Doc. 10).

En el document, del qual en fem l'estudi (any 1136), signa també sense cognom.

Més endavant, en un document de l'any 1145, en el testament sagramental de Vidià, ens apareix un tal Ponç, prevere, de Barberà (Doc. 16). Pensem que pot ser el mateix Ponç, per la senzilla raó que en aquest mateix testament, amb data de l'any 1143 (Doc. 13), veiem que en lloc de la seva signatura, hi ha la d'en Raimon de Barberà; i segons ens diuen alguns autors¹³ en Raimon Giribert i en Raimon de Barberà eren un mateix personatge, per tant, en Ponç i Raimon eren germans.

Pere Giribert de Sobarbar

En l'estudi onomàstic que estem recopilant, aquest personatge se'ns fa d'allò més interessant, no sols per la seva primícia en esmentar-lo, sinó perquè fou una personalitat importantíssima a les terres ponentines del terme del castell d'Arrahona —actualment, molta part del terme de Sabadell i de Sant Quirze del Vallès— i que en un futur ens pot servir per poder recopilar una petita història de Sobarbar (actual barriada de Can Feu)⁵.

La primera referència que tenim data de les acaballes de l'any 1114, quan els comtes Ramon Berenguer III i la seva muller Dolça van instaurar un militar i uns tenedors de terres en un extens territori de Rimunell i Terrassa, (Doc. 4). Comprenia part de les parròquies de Sant Quirze, Sant Pere d'Egara i Sant Julià d'Altura, tot dins el terme del castell de Terrassa. Per les confrontacions donades en el document, n'hem deduït la rodalia, que anava: A llevant, pel terme del castell d'Arrahona (alou de Sant Llorenç)⁶ i seguint l'estrada pública (camí ral de Rubí), fins els «Rosales» (junyent del torrent de Vallcorva amb la riera de Sant Quirze); a migjorn, seguia el curs de la riera de Sant Quirze (riu Rimunel)⁷, que era alou de Sant Llorenç; a ponent, seguint la dita riera de Sant Quirze, fins arribar a la propietat de la desapareguda masia de Can Viloca (alou de Berenguer Sala de Monte Ochivo)⁸ A tramuntana, amb els termes de Jonqueres i Sant Julià (alous de Sant Cugat) fins a Pedralba (Petra Fita), —actualment Mancomunitat de Sabadell i Terrassa—. En aquest document, veiem que un dels tenedors de terres és en Pere Giribert d'Arenis, —més endavant veurem on estava ubicat l'alou d'Arenis.

Per la meitat de l'any 1124, en una sentència haguda entre Bernat de Montcada i Beatriu, filla seva, amb l'abat de Sant Cugat, en la qual es fa entrega d'un mas situat al «Quadel», del terme de Sant Cugat, s'hi fa menció com a testimoni, d'en Oliver de Togores, d'en Raimon Jaspert de Baiona i d'en Pere Giribert (Doc. 6). Aquest «Quadel» no seria aventurat de situar-lo en el Gual del Riu Ripoll al lloc del Molí de l'Amat, del terme de Jonqueres⁹ Aquesta hipòtesi la fem per les següents raons: 1er. Perquè el terme de Sant Cugat era extensíssim, i en ell s'inclouïen tots els seus alous; quan es tractava del territori actual del terme de Sant Cugat, s'anomenava del Castre Octavià, o bé de Sant Pere Octavià. 2on. Pels noms toponímics dels Togores i Baiona, veïns del Gual. A llevant la quadra de Togores i a tramuntana la casa forta dels Baiona¹⁰, i 3er. Pel testimoni del mateix Pere Giribert, doncs els Sobarbar tenien que veure amb el molí de la Garriga del terme del castell d'Arrahona¹¹, i també era veí del Gual.

A finals de l'any 1127, en el testament sacramental de Berenguer Bonfill surt esmentat en Pere, fill d'Arsendis, que rep un pollí petit per dot (Doc. 8).

Per l'octubre de l'any 1131, en una concòrdia entre l'abat de Sant Cugat, Rotlan, i comunitat, amb Ramon Guillem d'Odena, pels danys que aquest causà en els alous de Sant Cugat, apareix, entre els homes bons que feren de testimoni, en Pere Giribert de Sobarbar (Doc. 9).

En l'any 1136, i en el document del qual en fem l'estudi, torna a sortir esmentat com a testimoni en Pere Giribert.

Pel setembre de l'any 1143, en el testament sacramental de Pere Bernat, veiem com a marmessor, entre altres, en Pere Giribert (Doc. 12).

Pel gener de l'any 1145, l'abat Armengol, entrega a uns quants prohoms de la rodalia de Sant Cugat, terres ermes de les muntanyes properes del Cenobi, per tal de repoblar-les per evitar les correrries que per allí hi efectuaven els sarraïns. Entre altres, hi figura en Pere Giribert (Doc. 15).

Pel desembre del mateix any, en el testament de Berenguer Umbert tornem a trobar com a marmessor, entre altres, en Pere Giribert (Doc. 17).

El testament de Bernat Guillem, amb data de l'any 1146, ens diu que ell i la seva esposa Arsendis donen la meitat del mas Trancia, al seu fill Pere, que es troba a la parròquia de Sant Quirze en el lloc dit Arenes (Doc. 18). Aquí surt esmentat també, per primera vegada, en Guillem de Sobarbar. Fem memòria del Doc. 4, quan es fa menció del lloc dit Arenis.

Al començament de l'any 1150, en el testament sacramental de Berenguer de Vallvidrera, aquest dóna a Sant Cugat, l'alou d'«Insulis» i tot el seu terme, menys les terres que pertanyen a Pere Giribert (Doc. 22).

Pel març de l'any 1159, Arsendis i els seus fills Pere i Guillem venen a l'abat de Sant Cugat una hisenda ubicada a la parròquia de Sant Quirze al lloc dit Arenes. Aquesta hisenda confrontava: a llevant, amb l'alou de Sant Llorenç i la riera Sobarbar; a migdia, amb l'alou de Sant Pere dels Torrents; a ponent, amb l'alou de Sant Llorenç i Sant Cugat; i a tramuntana, amb l'alou de Sant Llorenç i el Comte (Doc. 25). (Tot aquest vast territori és molt semblant al descrit en el Doc. 4). El document ens diu, també, que aquest territori havia estat de Ramón Bonfill, difunt, d'en Dalmau i d'en Pere Giribert de Sobarbar. Entre els signants hi figuren, Arsendis, Guillem de Sobarbar, Dalmau de «Cercitulo» i Pere Sala, (aquest últim, recordem el cognom Sala, de l'alou de Can Viloca de la parròquia de Sant Julià d'Altura).

El 20 d'abril de l'any 1169, en Pere Giribert, entra a formar part com a monjo, de la comunitat del Monestir de Sant Cugat, i dóna al mateix Monestir la seva heretat, també dóna mitja quartera d'oli, (mesura de Sabadell, pagadora per Nadal) al tenedor de terres, que té des de fa molt de temps, a la vila de Sabadell (Doc. 26).

Finalment, el 28 de gener de l'any 1183, en Gerall de «Monte Calvo» i la seva esposa Raimunda, —gendre i filla de Pere Giribert,— venen un alou dit la Vila, del terme de Sant Cugat i parròquia de Sant Pere Octavià, que havia estat d'en Pere Giribert, difunt (Doc. 27).

Tal com hem pogut apreciar al llarg d'aquesta extensa documentació, en Pere Giribert de Sobarbar, en època del document del qual en fem l'estudi, fou el propietari de la majoria de les terres situades a ponent del terme del Castell d'Arrahona, en la seva part més septentrional.

Ramon de Canals

El veïnatge que aquest personatge pugui tenir a l'indret que estudiem, pot ser degut tan sols al fet de ser propietari d'un solar, que sembla ser ha perviscut fins als nostres dies; es tracta del mas de Can Canals i el seu torrent, situat a la part de migdia de la casa, que ja surt esmentat en l'Acta

de Consagració de Sant Pau de Riu-sec de l'any 1054¹², i que està situat dintre el terme de Sant Quirze, (avui en dia desaparegut per una urbanització). Les terres d'aquest mas arribaven fins als plans de Can Llobet (actualment, Empresa ASEA-CES, de Sant Quirze).

Tot sembla ser que el cognom de Canals o Canalies, tingués el seu origen en la veïna població de Santa Perpètua de Mogoda. Són diversos els documents del Cartulari de Sant Cugat, que així ho deixen entreveure, sobre tot quan es tracta de la documentació que parla de l'Arnau Giribert de «Antiqua» i de la seva esposa Guília.

Però anant al que fa al cas, veiem que en Ramon de Canals, era senyor del Castell de Canals, proper al monestir de Sant Cugat i veí de «Aqualonga» (Valldoreix) i Sant Llorens de Font Calçada (Ca N'Ametller).

El primer document en el qual se'n fa referència, data de l'any 1111, quan en Ramon, fill de Beluci, fa donació d'una vinya de l'alou de Ramon de Canals, que es troba a la parròquia de Sant Cebrià d'«Aqualonga», prop del lloc dit el Torn (Doc. 2).

Ens torna a sortir esmentat en el document del qual fem l'estudi, i se'ns apareix com a testimoni de la transacció.

Més endavant, per l'abril de l'any 1147, en una entrega de terres que fa en Pere Bernat i la seva germana al monestir de Sant Cugat, en Ramon de Canals signa com a testimoni (Doc. 19).

Finalment, en el testament sacramental de Guília, esposa que fou d'Arnau Giribert de Santiga, que data del setembre del mateix any, el veiem com a beneficiari del dot (Doc. 20).

Ramon Giribert

En Ramon Giribert, fill de Bernat Giribert de Riu-sec, surt esmentat com a testimoni en el document de l'any 1111, quan el seu pare i germans Berenguer i Ponç, fan donació del mas «Insulis» del terme de Riu-sec a la comunitat benedictina de Sant Cugat (Doc. 3).

Pel febrer del 1134, quan Bernat Giribert de Riu-sec, fa donació de diverses terres de la rodalia, com a dot pel seu fill Guillem a la comunitat de Sant Cugat, quan aquest entra com a monjo del Cenobi, surten com a testimonis en Ponç i Raimond, fills seus (Doc. 10).

En el document del qual fem l'estudi, també signa com a testimoni, amb el nom de Ramon.

Pel juny de l'any 1143, quan Arsendis, mare de Pere Giribert de Sobarbar, defineix un mas a favor de Sant Cugat, apareix com a testimoni en Ramon de Barberà (Doc. 11). Aquest Ramon, sembla ser el mateix Ramon Giribert, fill de Bernat Giribert de Riu-sec, que ja havia tingut que veure amb la castlania del castell de Barberà¹³.

Per l'octubre del mateix any, en el testament fet per Vidià, abans d'emprendre el viatge de peregrinació a Santiago de Galícia, apareix com a testimoni en Ramon de Barberà (Doc. 13).

Passada la segona meitat de l'any 1144, en un document de venda d'un mas a Santa Creu d'Olorda, signa com a testimoni en Ramon Giribert (Doc. 14).

Per l'abril de l'any 1148, el trobem com a marmessor del testament de Guillem Miró de Santiga, amb el nom de Ramon de Barberà (Doc. 21).

Pel novembre de l'any 1155, Sicardís, vídua de «Pileti», defineix a favor de l'abat Ramon de Sant Cugat tot l'honor i la batllia de Ripollet; entre els signants apareix en Ramon de Barberà (Doc. 23).

Finalment, a principis de l'any 1158, Pere Oliver defineix a favor del monestir de Sant Cugat, l'alou de Pere Bermon, que està situat a Ripollet. Signen, entre altres, en Gerall de Riu-sec i Ramon Giribert (Doc. 24).

Arnau.

Les referències que d'aquest personatge hem pogut treure de la documentació consultada, són molt minses. Sempre el trobem amb el sol nom d'Arnau i sense el cognom, cosa que fa difícil identificar el seu llinatge.

En la documentació estudiada anteriorment, l'hem trobat diverses vegades com a testimoni, sobre tot en la que fa referència a Bernat Giribert de Riu-sec; podria molt ben ser que fos un fill seu, però no ho podem assegurar per falta de proves.

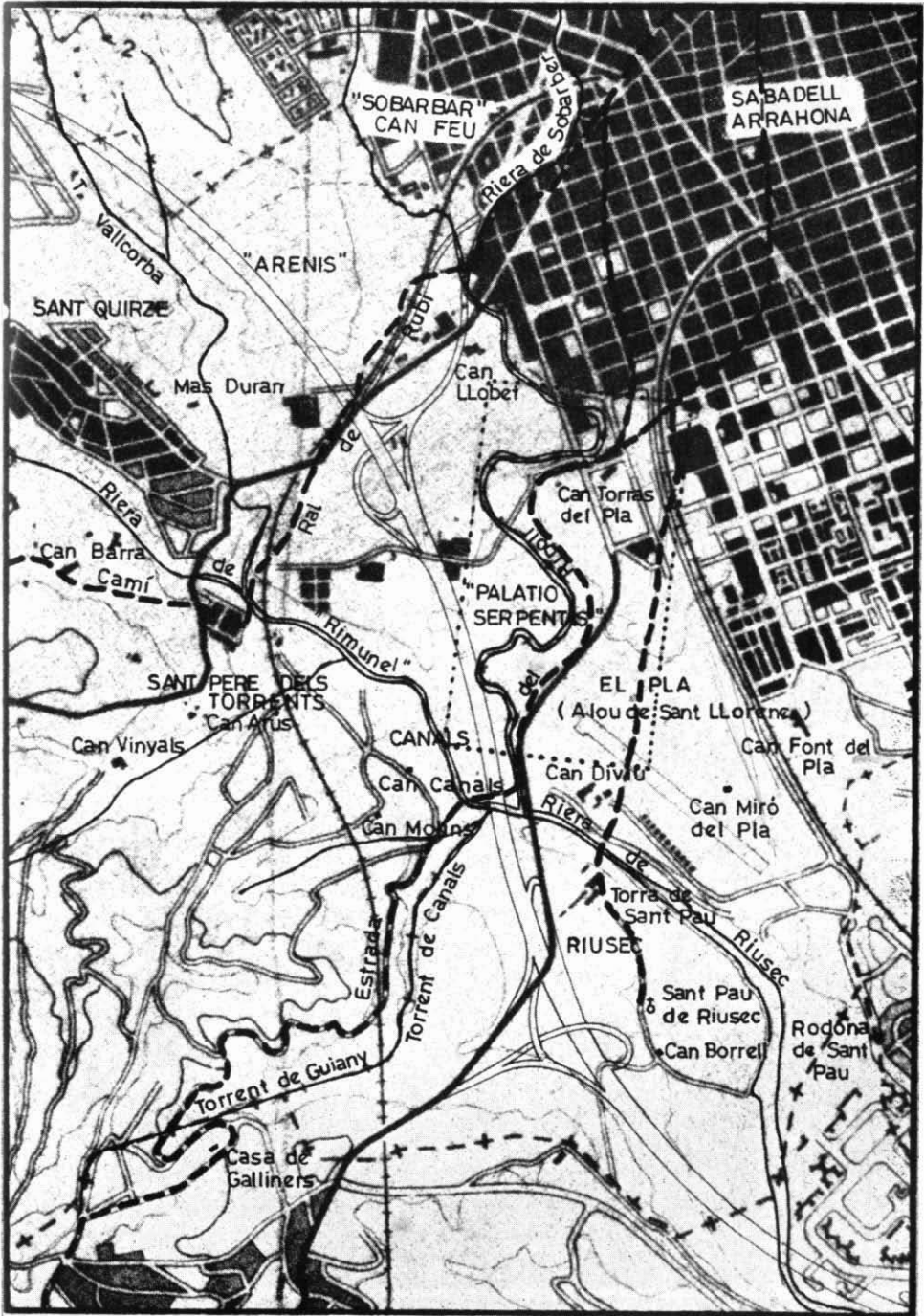
Documentació bibliogràfica.

1. Bernat Boades: *Libre de Feyts d'Armes de Catalunya*, II, Ed. Barna. 1934. pàg. 25-28. **Castells Catalans**. Vol. II, R. Dalmau, Editor. Barna. 1969. pàg. 398 nota. 5.
2. *Revista Arrahona*, núm. 7, II època, Sabadell 1979, pàg. 27-28.
3. *Arrahona*. Ob. cit. pàg. 31.
4. *Arrahona*. Ob. cit. pàg. 31.
5. A. Castells: *L'art sabadellenc*, Sabadell 1961, pàg. 296.
6. M. Carreras: *Elements d'Història de Sabadell*, Sabadell 1932, pàg. 65.
7. *Cartulari de Sant Cugat del Vallès*, Vol. II, J. Rius, Barna. 1946, pàg. 444.
7. *Documentació particular de Can Pallàs* (Sant Quirze del Vallès).
8. S. Cardús: *La ciutat i la seu episcopal d'Egara*, Terrassa 1964, pàg. 39.
9. *Arrahona*. Ob. cit. pàg. 30.
10. *Elements d'Història*. Ob. cit. pàg. 82-83.
11. *Elements d'Història*. Ob. cit. pàg. 91.
12. *Arrahona*. Ob. cit. pàg. 29.
13. *Castells Catalans*. Ob. cit. pàg. 10.

5. Estudi toponímic.

A partir de la reconquesta del Vallès per les tropes franques i quan les terres conquerides foren repartides als nous colonitzadors (a mitjan segle Xè), comencen a aparèixer en la documentació d'aquesta època, —sobretot en el *Cartulari de Sant Cugat del Vallès*— els noms toponímics que fan referència a les terres donades o heretades.

Normalment, el topònim donat a una contrada, estava fixat per l'acció orogràfica que destaqués més, o bé per un objecte natural o artificial que més sobresortís de l'entorn.

ESCALA 1:25.000

Com exemple tenim: el topònim de «Collsalarca», coll en el que segurament hi havia existit un dolmen o arca funerària, i que estava situat en el coll que hi ha el torrent del Capellà i la desapareguda masia de Can Salvi. Un altre topònim, el de «Joncaries» dels documents antics, pot ser un lloc poblat de joncs, planta que segurament es destacava de l'indret on estava situada l'antiga abadia de Jonqueres. El topònim de «Monte Petroso» de les escriptures de l'Abadia de Sant Llorenç del Munt, quan es refereixen al terreny de la rodalia de la Mola. El topònim de Castellsapera, castell natural de roca, situat a la serra llarga de l'Obac. El topònim de «Rivo Sicco», riu o riera amb poc caudal d'aigua, etc.

El topònim del qual fem l'estudi, el de «Palatio Serpentis», és evident que, traduït al català, serà el de Palau de Serps, tal com el tradueix Mn. Mas¹, o bé el de Palau del Serpentí, que sembla el més adient².

Si agafem la primera traducció, se'ns presenta molt difícil poder situar aquest palau pels voltans de Riu-sec, Barberà, Sant Quirze del Vallès i Sabadell, pels testimonis del seu veïnatge, segons es desprèn del document. Un Palau de Serps, pot ser edifici situat en lloc escabrós i on hi abundessin els referits animals; i realment, dintre d'aquestes coordenades de veïnatge, tanta escabrositat no la sabem pas trobar.

En canvi, Palau del Serpentí, ja és molt diferent, doncs, pot ser un riu, riera o camí, amb molts giravolts o sinuositats que es destaquin sobre el terreny.

Si fem un estudi de la contrada, (Riu-sec, Sant Quirze, Barberà i Sabadell) veiem que la riera de Sobarbar, passada la Masia de Can Llobet, —terme de Sant Quirze— quan aquesta prenia el nom de la de Can Torras, formava un meandre que passava per dessota la dita casa i continuava fent un segon gran meandre en direcció a ponent, —per terres de Can Llobet— retornant cap al marge gros de Can Torras. Tot seguit, començava un tercer meandre, també en direcció a ponent —per terres de Can Canals—, retornant cap el marge gros de Can Diviu.

Pel referit estudi, veiem que en tota la rodalia del veïnatge de Riu-sec, Sant Quirze i la part ponentina del terme de Sabadell, no hi ha cap serpentí natural que tingui l'envergadura del de la riera de Sobarbar, al seu pas per Can Torras del Pla (masia desapareguda del terme ponentí de Sabadell).

Documentació bibliogràfica.

1. Notes Històriques del bisbat de Barcelona, J. Mas, Vol. V. pàg. 195.
2. Diccionari de la llengua catalana, Pompeu Fabra.

6. Estudi topogràfic de Can Torras del Pla.

L'estudi topogràfic, s'ha efectuat sobre el plànol de Sabadell, de la Direcció General de l'Institut Geogràfic i Cadastral, n.º 392, editat l'any 1943.

Hem situat sobre el plànol les propietats dels personatges dels quals hem fet l'estudi onomàstic, com són: Bernat Giribert de Riu-sec, els seus fills, Ramon i Pons; amb les propietats situades al migdia del terme del

Castell d'Arrahona, com són, Barberà, Riu-sec i Vall Moranta, també com a referència algunes terres del Pla (Doc. 10).

En Pere Giribert de Sobarbar, amb les propietats de Can Llobet, Can Feu i la Barriada de Gràcia, en la seva part ponentina.

En Ramon de Canals, amb la propietat de la casa de Can Canals.

Una vegada hem situat sobre el plànol les esmentades propietats, podem veure que al mig d'aquesta extensa rodalia queden emmarcats els grans meandres que formen el serpentí ja esmentat en l'estudi orogràfic, junt amb la masia de Can Torras del Pla, que queda situada a llevant del serpentí i sobre el grau o marge de les costes d'Arrahona.

Les coordenades sobre el plànol són les següents:

Latitud, comença a 41° 32' 00" i acaba a 41° 31' 20"

Longitud, comença a 5° 47' 00" i acaba a 5° 47' 20"

L'alçada sobre el nivell del mar varia dels 155 metres a la part més septentrional als 150 metres a la part més meridional.

La masia de Can Torras, té les següents coordenades:

Latitud, 41° 31' 50"

Longitud, 5° 47' 20"

L'alçada sobre el nivell del mar és de 160 metres.

Confrontacions de la rodalia:

A llevant, el Pla, que era feu del castell d'Arrahona i alou de Sant Llorenç.

A migjorn, el Pla i la Quadra de Riu-sec, que eren feus del castell d'Arrahona, Barberà i alous de Sant Cugat.

A ponent, amb terres de Can Canals i Sobarbar.

A tramuntana, amb Sobarbar i feu del castell d'Arrahona.

Camins importants que envoltaven l'indret:

A llevant, camí de Barcelona i camí de Sant Cugat, pel Pla.

A migjorn, camí de Sant Cugat, pel Pla.

A ponent, estrada pública del Ripoll, camí de Can Canals i camí de Ca N'Arús.

A tramuntana, camí de Sobarbar i Jonquieres a Barcelona, pel Pla i bifurcació per sota el grau.

7. Estudi estratègic de la contrada.

És evident que a principis del segle Xè. el bac del riu Ripoll fou marca o frontera vallesana; ho corrobora la quantitat de castells i cases fortes que hi ha al llarg de la margenada llevantina —que els antics sabadellencs anomenaven «enllà l'aigua»— així com els establiments de població disseminada, que tenen una cronologia més antiga que les establertes a la part ponentina del riu.

Seguidament, farem una relació dels castells i cases fortes que hi havia al llarg de la margenada que va des del Pla de Matabous¹ o de Montcada, fins Castellar del Vallès, portal d'entrada a la marca de Minorisa² —Manresa— en aquesta reculada època.

Començarem amb el «Palatio Avuzido» (Ripollet), el qual dominava i vigilava, junt amb el castell de Montcada i el puig de la Guàrdia de Ca N'Oli-ver³, l'estrada calciata que passava pel Pla de Matabous⁴.

Segueix el castell de Barberà i la torre de Ca N'Altimira, que dominaven tots els passos del riu per aquest indret, així com part del pla de Barberà. Tot seguit tenim l'església de Sant Feliu d'Arrahona i el castell d'Arrahona, que dominaven, també, els passos del riu i pla de Sabadell; més amunt, en terres de Jonqueres, la mansió dels Baiona, que dominava els passos del riu per l'indret de Jonqueres. Riu amunt, i sobre el molí actual d'en Busquets, dins el terme de Castellar, trobem la casa d'Stafor, que dominava el camí del riu, des de la fàbrica del Rieral fins a les costes de Castellar Vell i el mateix castell de Castellar, que estava a l'altra part del riu.

Totes aquestes cases i castells es veien l'un de l'altre, i dominaven tota la part ponentina del Vallès, que era d'on la gent temia que vingués el perill.

Quan la marca fou avançada al riu Llobregat, començà la colonització de la terra recuperada, entre el bac del riu Ripoll i el riu Llobregat. Dintre aquest espai hi veiem unes noves cases fortes o palaus, que s'installaven al llarg d'algun nou accident orogràfic. Com a cas concret, tenim la gran marginada de les costes d'Arrahona, que en alguna escriptura s'anomena el grau⁵, que va des del terme de Barberà i Cerdanyola, fins, pràcticament, la part ponentina de Sabadell actual, —abans de l'any 1852, era terme de Jonqueres.

Al llarg d'aquest marge hi veiem les següents cases i palaus: la «domus» de Saltells, en el terme de Cerdanyola⁶; el «palaciolo de Rivostico», a Riu-sec⁷; la «domus» de Bernat Bonaventura, a Can Diviu⁸; el «palatio Serpentis», a Can Torras del Pla⁹; i la «domus» de Sobarbar, a Can Feu^{10, 11}.

No creiem pas que aquestes cases i palaus fossin lloc de defensa, com un castell; però sí, d'avançada de l'antiga frontera; que a més de ser utilitzades com a casa de conreu, eren guardioles per vigilar i avisar les escoses dels serraians. (Recordem el Doc. 15, quan ens parla de les correrries que s'hi efectuaven, per les terres properes del Cenobi; i això passava a mitjan segle XII).

Tot seguit, farem l'estudi estratègic d'on estava assentat el serpentí i la casa de Can Torras del Pla. La casa edificada a pocs metres del marge de la riera del serpentí, era envoltada per aquesta, en part per tramuntana i totalment per ponent —on hi havia el baixador de l'Estrada i el camí de Can Canals—. Era la part de la casa que estava més protegida, doncs per estar enlairada sobre el marge, dominava tot l'indret ponentí, sobretot els plans de Sant Quirze i la serra de Galliners; veient de lluny tot el que venia pels camins: de Ca N'Arús-Sant Quirze, de Can Canals i la mateixa estrada que passava per sota les costes¹².

Sota la casa, en el primer meandre, hi havia la sortida de dues grutes artificials que venien de la casa, que podien molt ben ser unes sortides d'emergència en cas de perill (els soldats republicans, durant la guerra del 36, hi col·locaren dues portes de ferro i ho feien servir de refugi per cas de bombardeig).

Al llarg de les coordenades que hem donat en l'estudi topogràfic, exis-

tien les hortes de regadiu de la casa, i les rescloses estaven situades en els següents llocs: la primera resclosa es trobava abans d'arribar al primer meandre i per un canal artificial, que baixava a mà dreta, regava unes petites hortes del primer meandre. La segona resclosa estava a sota mateix de la casa —a la sortida de les grutes— i per un canal artificial que hi havia baixant a mà esquerra, regava la meitat de les hortes del segon meandre, que estava a cavall del camí de Can Canals, o sigui la part septentrional del meandre. Tot seguit, quan la riera es creuava amb el camí de Can Canals, hi havia la tercera resclosa, que per un altre canal, que baixava a mà dreta, regava la resta del segon meandre i tot el tercer, que estava ja a prop de la casa de Can Diviu.

Enlairat en el marge del primer meandre i sota el tortorà, a poca distància de la superfície, hi havia dues coves petites artificials, que semblaven dues talaies per vigilar. Sota el marge gros de ponent de la casa i sobre l'estrada, hi havia tres coves més, de tipus circular amb banqueta per seure, amb una capacitat per quatre o cinc persones; estaven enlairades per sobre de l'estrada uns tres metres, i per pujar-hi es feien servir uns graons artificials, fets a la paret argilosa; també s'hi podia anar per sobre el marge, per un petit corriol de grimpada. Per l'indret de Can Diviu n'hi havia dues més, i en front de Sant Pau, dues més.

Per la part de ponent del segon meandre, al peu del camí de Can Arús, i sobre la font (anomenada dels Soldats, vers l'any 1945) hi havia una altra cova de petites dimensions. Per la part de migdia del referit meandre, passada la tercera resclosa i sota el camí de Can Canals, a mà esquerra, n'hi havia una altra també de petites dimensions.

Aquí ens queda la incògnita de l'ús d'aquestes guaites; per què servien?

És evident que les que estaven situades sobre l'estrada, albiraven tot l'horitzó i camins de ponent, però, i les altres, que ajuntades amb aquestes últimes, rodejaven totes les hortes del serpentí?

De barraques o coves de vinya, és obvi que no ho eren; doncs no es construeixen a aquesta alçada; en canvi, guardioles per a refugi dels que vigilaven les hortes, és quasi més que segur; no seria que les terres del serpentí fossin treballades per esclaus? Recordem que en les escriptures del Cartulari de Sant Cugat, és molt freqüent trobar-hi transaccions de sarraïns. O tal vegada es tractaven d'eremitaris?

De tot això, se'n podrien fer moltes conjectures i fer volar coloms, però creiem que valia la pena esmentar-ho i apuntar el que realment havia existit, que eren les guaites.

De tot el que s'ha explicat, no se'n sabrà mai més res, doncs tot està ja desaparegut, per les ampliacions urbanístiques que s'han fet a la ciutat.

Documentació bibliogràfica.

1. **Castells Catalans.** Ob. cit. pàg. 75 nota 3; 78 nota 46; 79 nota 47.
2. **Notes Històriques del Bisbat de Barna.** J. Mas, Vol. IV. Barna 1909, pàg. 107-108.
3. **Notes Històriques.** Ob. cit. Vol. V, pàg. 255-256.
4. **Castells Catalans.** Ob. cit. pàg. 78 nota 46.
5. **Arrahona.** Ob. cit. pàg. 30 i 34.
6. **Arrahona.** Ob. cit. pàg. 30, 32 i 33.
J. Mas. Ob. cit. pàg. 104 Doc. CLX, pàg. 113 Doc. CLXXVII, pàg. 119 Doc. CLXXXVI.
J. Rius. Ob. cit. pàg. 144 Doc. 172, pàg. 173 Doc. 208, pàg. 187 Doc. 222.

7. Arrahona. Ob. cit. pàg. 32.
J. Mas. Ob. cit. pàg. 104 Doc. CLX.
J. Rius. Ob. cit. pàg. 144 Doc. 172.
8. Arrahona. Ob. cit. pàg. 32.
9. Estudi que desarrotllem.
10. Cartulari, Vol. III. Ob. cit. pàg. 374 Doc. 1254.
11. L'art sabadellenc. Ob. cit. pàg. 296.
12. Arrahona. Ob. cit. pàg. 30.
Castells Catalans. Ob. cit. pàg. 28 nota 13.

8. Resum cronològic.

12 de Juliol de 1136, Bernat Giribert de Riu-sec, defineix i al mateix temps evacua, a favor de l'abat Armengol de Sant Cugat, un camp situat a «palatio Serpentis».

1 de Juny de 1167, Pere Bonastre, defineix a l'abat Ramon de Sant Cugat, el mas de «palacio de Serp» (Doc. 28).

11 d'Abril de 1173. Sentència arbitral entre l'abat Ramon de Sant Cugat i Ramon Veí, Dalmau de Vilar i son fill Pere de Serra, sobre el mas de «Palau de Serps» (Doc. 29).

11 de Juny de 1205. Publicació sacramental del testament d'Elisendis d'Alcarraz (Doc. 30); entre els beneficiaris hi figura en Dalmau de Sobarber. Aquest Dalmau, degut a una transmutació de cognom, no serà en Dalmau de Vilar?

Any 1293. Simó de Vilà, va comprar la batllia de Sabadell per 3.000 sous, en representació de la casa de Sentmenat¹.

Aquest Simó, serà descendent d'en Dalmau de Vilar?

Segle XIII. Apareix en la nomenclatura de les masies sabadellenques el mas Sa Serra².

El mas Sa Serra, no portarà el cognom d'en Pere de Serra, fill de Dalmau de Vilar?

Segle XIV. En la nomenclatura sabadellenca, continua existint el mas Sa Serra³. I ens diu que el dit mas estava situat per les planases de la part de migdia del terme de Sabadell.

Segles XV, XVI i XVII. Segons ens deixa entreveure Miquel Carreras en els **Elements d'Història de Sabadell**, durant aquestes tres centúries no es va produir cap canvi important en la nomenclatura de les masies sabadellenques.

Segle XVIII. A partir de la llei de Nova Planta, apareix per primera vegada, en el terme de Sabadell, el cognom dels Torras⁴, que substituïren als Pinós, senyors del castell de Barberà, en la castiania del castell d'Arrahona.

Sembla ser que fou en aquesta època quan compraren la masia i les terres dels voltants del palau del Serpentí; la casa era una masia de tipus senzill, amb teulada de dos vessants i amb baixos, que aleshores engrandiren, donant-hi un aspecte basilical. Al mateix temps hi bastiren un cos, separat de la masia, de tres plantes amb teulada a quatre vents, que féu exclamar al Dr. Bosch i Cardellach a l'any 1791 «era la mejor casa foránea del término»⁵.

En els **Elements d'Història de Sabadell**, reeditada a l'any 1967, al fer el comentari del finestral gòtic de Can Torras, ens diu: de la construcció més antiga de Can Torras del Pla, remarquem aquest finestral gòtic, d'equilibrada i gentil factura, que ens permet evocar l'època reculada en que fou construït el mas, segles abans que els seus amos esdevinguessin gent notable de la vila⁶.

Segle XX, primer quart. Continua en la nomenclatura de Sabadell la masia de Can Torras del Pla.

Any 1934. Construcció del Camp d'Aviació en terres de Can Torras del Pla, fent servir de caserna les dues cases de Can Torras.

Any 1972. Desaparició de les masies de Can Torras del Pla, per fets urbanístics.

Documentació bibliogràfica.

1. **Elements d'Història**. Ob. cit. pàg. 102-103.
2. **Elements...** Ob. cit. pàg. 108.
3. **Elements...** Ob. cit. pàg. 148.
4. **Elements...** Ob. cit. pàg. 260.
5. **L'art sabadellenc**. Ob. cit. pàg. 290.
6. **Elements...** Edició any 1967. pàg. 410.

9. Resum final

Després dels estudis d'onomàstica, toponímia, topografia i estratègia de la rodalia de Can Torras del Pla, hem arribat a la conclusió que el Palau del Serpentí —abans de la presa de Barcelona per Almansur— tenia d'estar enclavat pels voltants on hi havia la masia de Can Torras. És evident que després de la razzia dels sarraïns, sols en quedà la toponímia de l'indret, quedant una gran partida de terra amb el nom de «Palatio Serpentis». Més endavant, s'hi va construir un mas de més o menys modesta factura. Fins a les acaballes del segle XIIè. el seu nom no té cap mena d'incògnita, tal com podem apreciar en el resum cronològic; és a partir del segle XIII que, per falta de documentació, no podem afirmar que sigui el mateix mas Sa Serra l'indret estudiat; per lògica sembla que sí, però creiem que es tindria d'estudiar més profundament.

A partir de les primeries del segle XVIII, acabada la guerra de Successió, és quan apareixen els Torras, evidentment homes de confiança dels filipistes, quan els veiem en el repartiment de prebendes amb què han estat recompensats: la compra de la gran partida de terra de la part de migdia del terme i la castlania del castell d'Arrahona. Substituïnt als Pinós, que formaven part de la cort dels perdedors¹.

No sabem exactament les terres que comprenia la masada de Can Torras del Pla en el moment de la seva compra, perquè, en les circumstàncies en què fou feta, podien anexionar-se moltes més de les que tenia el mas en qüestió, però sí que podem dir que la propietat llindava: per la part de llevant, amb Can Xorco i Can Font del Pla (actual Granja del Pas); a

migjorn, amb terres de Can Font, Can Miró del Pla i Can Diviu; a ponent —dins el terme de Sant Quirze— amb les planasses de Can Canals i Can Llobet; i a tramuntana, amb terres de Can Llobet i terres dels Duran del Pedregar (part del senyoriu de Perelló) o sigui, la part de migjorn de la barriada de Gràcia.

Documentació bibliogràfica.

1. Castells Catalans. Ob. cit. pàg. 12, pàg. 15, nota 46.

Documentació del cartulari.

1. 6 d'Octubre 1.104. L'abat de Sant Cugat, Reinard, dóna a Bernat Giribert un alou i un molí del terme de Barberà o «Arraona» al lloc de Riu-sec. ...Est siquidem prelibatum alodium in comitatu Barchinone, in termino Castri Barberani sive Arraone, ad locum qui dicitur Rivus siccus. Advenit quoque nobis per vocem nostre matris ecclesie sive hereditate Ogdarii, s. Laurencii abbatis, monachi nostri...

Cartulari de Sant Cugat del Vallès, Vol. II J. Rius, Barna 1946, pàg. 444.

2. 28 d'Agost 1.111. Ramon, fill de Beluci, lliura una vinya de l'alou de Ramon de Canals. ...Dono namque ipsam meam vineam cum terra ubi est fundata que habeo in comitatu Barchinona, in parrochia s. Cipriani de Aqualonga, in alodio de Raimundus Guillelmi de Canals, prope ipso Torn...

Cartulari de Sant Cugat del Vallès, Vol. III, J. Rius, Barna 1947, pàg. 17.

3. 20 d'Octubre 1.111. Bernat Giribert i el seu fill Berenguer fan donació al monestir de Sant Cugat d'un mas del terme i parròquia de Sant Pau de Riu-sec. El donant i el seu fill Pons, donen a més l'heretat d'Odger abat de Sant Llorens del Munt. ...Ego Bernardus Giriberti, dono Domino et s. Cucuphati, simul cum filio Berengario alodium meum proprium, mansum scilicet de ipsis insulis in quo habitat Petrus Bonus Homo... Est autem in comitatu Barchinone, in terminio et in parrochia s. Pauli de Rivo Sico. Affrontat: a parte orientis in alaudio s. Cucuphatis, a meridie in fevo Montis Catani, ab occidente in tenedone Raimundi Vivanis de Monte Gallinario, a parte vero circii in termino Terracie... ego iam dictus Bernardus cum filio meo Poncio, in manso Raimundi Martini, de Cases Bezes...

S+m Bernardi Giriberti, S+m Poncii, S+m Raimundi, S+m Petri, S+m Arnallis, S+m Oliverii.

Cartulari, Ob. cit. pàg. 17.18.

4. Octubre-Novembre 1.114. Els comtes Ramon Berenguer i la seva esposa Dolça donen a Sant Cugat un militar i uns «tenedors» que són a Rimunell i Terrassa. ...In supradictis vero tenedonibus sunt mansiones et terre et vinee culte et eremi et ruvire et arbores diversis generibus. Afrontant: de orientali parte in alaudio s. Laurencii de Monte et in estrada publica, de meridie in Torrente de Rimunel, qui discurrit, et in alaudio supra nominati s. Laurencii, de occiduo in suprascripto torrent et in alaudio Berengarii Sanle de Monte Ochivo, de circii in alaudio s. Cucuphatis sive ipsa Petra fita. Sunt autem hec omnia in comitatu Barchinone, in terminio Terracie vel in parrochia s. Quirici hac s. Petri Egarensi vel s. Iuliani... Signen entre altres... Petrus Gerberti de Arenis...

Cartulari, Ob. cit. Pàg. 26-27.

5. 4 de Gener 1.123. Testament fet per «Maiencia femina» i el seu fill Berenguer abans d'emprendre el viatge al Sant Sepulcre. ...Et rogamus ut sint manumissores nostri Berengarius, monachus, frater meus, et Bernardus Giriberti, et Petrus Bremon...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 60-61.

6. 27 de Juny 1.124. Bernat de Montcada i la seva filla Beatriu, complint una sentència, defineixen i lliuren a l'abat Roland, una masia situada junt al «Quadel», en el terme de Sant Cugat. ...de quodam manso qui est in terminio s. Cucuphatis, iusta ipsum quadel... Tandem auditis ex utraque parte racionibus, et visis vocibus, Petrus, archilevita Barchinonensis, et Arnallus, prepositus, et Olivarius de Togores, existentes iudices, et Raimundus Iozberti de Baiona, et Petrus Giriberti...

Signen entre altres... Ramundo Iozberti; i Petrus Giriberti.

Cartulari, Ob. cit. pàg. 70.

7. 17 d'Abril 1.125. Pere «Othoni» i la seva esposa, empenyen a Arbert Bernat la quarta part de la terra de «Malananges» ...et in super ego Bernardus Gerberti de Rivosico...

- Signen entre altres... Bernardi Girberti...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 74-75.
8. 10 de Novembre 1.127. Testament sacramental de Berenguer Bonfill... Concessit nepte sue Arsindis bovem I et X oves, et guadenques II et gomela I de desguidat et brisall I Petro filio suo concessit pulina I minor...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 81-82.
9. 4 d'Octubre 1.131. Després de la intervenció dels homes bons, Ramon Guillem d'Odena, evacua i dona al monestir, els alous de Sant Cugat que retenia injustament. ...Post multa vero placita et contenciones, laude nobilium virorum scilicet: Berengarii de Cheralto et Petri Bernardi, eius socer, et Raimundi Manrici et Guillelmi Gaufredi et Petri Giriberti de Subarbar...
 Signen entre altres... Petri Giriberti de Sobarbar...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 101-102.
10. 3 de Febrer 1.134. Bernat Giribert de Riu-sec lliura al monestir diverses terres com a dot del seu fill Guillem, que entra de religiós a Sant Cugat.
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 110.
11. 29 de Juny 1.143. Arsendis, vídua de Ramon Bernat i els seus fills, defineixen a favor de Sant Cugat, un mas ...Sit notum cunctis quod ego Arsendis que fui uxor qd. Raimundi Bernardi, et filii mei, Guillelmus et Bernardus, Berengarius, et Petrus...
 Signen entre altres... Raimundi de Barberano...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 131.
12. 4 de Setembre 1.143. Publicació sacramental del testament de Pere Bernat. ...et. suis manumissoribus, scilicet Beatrici, uxore sua, et Stephano de Ripaforti et Petro Gerberti et Guillelmo Poncii, sacerdoti...
 Signen entre altres... Petri Gerberti...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 132-133.
13. 2 d'Octubre 1.143. Testament de Vidiani atorgat abans d'anar de peregrinació a Santiago de Galícia.
 Signen entre altres... Raimundi de Barberano...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 134-135.
14. 31 d'Octubre 1.144. Venta d'un mas a Santa Creu d'Olorda.
 Signen entre altres... Raimundi Girberti...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 137-138.
15. 28 de Gener 1.145. L'abat Armengol lliura a diverses persones, terres a les properes montanyes al cenobi amb el fi de repoblar-les i acabar amb les correrries que hi fan els sarraïns. ...Id circo, nos simul unanimes Patrus, scilicet, clericus, atque Petrus Bord, seu Petrus Guiriberti, sive Bernardus, cellararius, atque Arnallus Codmari, seu Arnallus Bernardi de Podio, et Arbertus de Campaniano ob remissionem peccatorum nostrorum accipimus montes s. Cucufatis eremus excolendos et laborandos, ad infestaciones paganorum destruendas...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 140-141.
16. 10 de Juny 1.145. Testament sacramental de Vidiano ...et Poncius, presbiter, de Barberano testes et iuratores sumus... Concessit s. Marie de Barberano et suo sacerdoti IIII morabetinos per missas...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 145-146.
17. 28 de Desembre 1.145. Testament de Berenguer Umbert ...et rogo ut sint manu-missores mei, Petrus, clerici, et Bernardus Iozfredi, atque Petrus Giriberti...
 Signen entre altres... Petri Giriberti...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 148.
18. 15 d'Abril 1.146. Testament de Bernat Guillem. ...Et ego Bernardus Guillelmi et uxor mea Arsendis damus simul filio nostro Petro medietatem de ipso manso de Trancia cum suis pertinenciis, que es in parrochia s. Chirici in loco que vocant Arenes et sic habeant ambo medium. Post obitum vero eius remaneat totum filio nostro Petro... Dimitto filio meo Guillelmo et uxori mee unum cavallum, quem prestavi Guillelmo de Sobarbar, et unum quarto de manso Laferra...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 149.
19. 27 d'Abril 1.147. Pere Bernat i la seva germana lliuren al monestir un alou...
 Signen entre altres... Raimundus de Canals...
 Cartulari, Ob. cit. pàg. 152.
20. 9 de Setembre 1.147. Testament sacramental de Guilie... et ad Raimundum de Canalies guadengas II et Plumacio I...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 153.

21. 21 d'Abril 1.148. Testament de Guillem Miro d'«Antiqua»... et eligo manumissores meos, hi sunt scilicet: Alerandus, abbas, et Raimundus de Barberano, et Gaucefredus de Antiqua, et Sancia uxor mee...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 156-157.

22. 23 de Febrer 1.150. Testament sacramental de Berenguer de Vallvidrera... Primum dimisit corpus suum et animam Domino Deo et Beato Cucuphati, cum omne suo alodio de Insulis, sicut terminatur, de Campo de Cirera usque ad ipsa via que pergit de s. Laurentio ad ipsa fonte, simul cum ipsa sua medietate de alodio de Serriano, exceptas ipsas comparationes quas fecit ibi de Petro Guiriberti, et suam hereditatem quan dimisit Petro Guiriberto... Signa Petri Guiliberti...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 163-164.

23. 8 de Novembre 1.155. Sicardis, vidua de «Pileti» i altres defineixen a favor de l'abat Ramon tot l'honor i la batllia de Ripollet.

Signen entre altres... Raimundi de Barberano...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 177-178.

24. 13 de Febrer 1.158. Pere Oliver defineix a favor del monestir i del seu abat Ramon un alou de Pere Bermon, que va lliurar al cenobi i que està situat al terme de Ripollet.

Signen entre altres... Geraldi de Rivosicco i Raimundi Gerberti...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 186.

25. 20 de Març 1.159. Arsendis i els seus fills, venen a l'abat de Sant Cugat Ramon una hisenda situada a la parròquia de Sant Quirze, al lloc dit Arenes, per cent sous de diner.

Sit notum cunctis qualiter ego Arsendis, una cum filiis meis Petro et Guillemo, vendimus Domino Deo et s. Cucuphatis et tibi Raimundo, abbati, atque conventui sibi submisso ipsum nostrum mansum quem habemus in comitatu Barchinone, et in parrochia s. Chirici, in loco vocitato Arenes...

...Terminatur autem predictus mansus: ab oriente in alaudio s. Laurentii et in ipsa riera de Sobarbar; a meridie in alaudio s. Marie de Riupullo (et s. Petri de Torrente); ab occiduo in alodio s. Laurentii sanctique Cucuphatis; a circio in alaudio s. Laurentii (et Comitatis)... sicut melius tenuit et habuit Raimundus Bonefilii, olim defunctus, per Dalmacium et per Petrum Girberti de Sobarbar...

Signen entre altres... Arsendis, Guillelmi de Sobarbar, Dalmacio de Cercitulo, Petri de Sales...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 194-195.

26. 20 d'Abril 1.169. Pere Giribert es lliura com a monjo, al monestir de Sant Cugat, amb la seva heretat, a més d'una mesura d'oli que té de pagar anualment el qui posseïxi el seu alou de la vila de Sabadell. Sit notum cunctis quod ego Petrus Giriberti, dono, offero atque trado me ipsum Domino Deo et monasterio s. Cucuphatis, tibi que Raimundo, abbati, ad monachum faciendum, secundum regulam beati Benedicti... annuatim in Natale Domini medium quarterium olei ad mensuram de Sabadel, in meo alaudio quod dicunt de ipsa Vila per censum omni tempore. Et ille vel illi qui habuerint predictum honorem de iam dicta Vila persolvat vel persolvant prefatum censum predicto monasterio, sine ulla contrarietate, in predicto termino. S+m Petri Giriberti; S+m Gialme, uxoris eius; S+m Geralli; S+m Raimunde, uxoris eius; S+m Boneti; S+m Ermisindis, uxoris eius; S+m Raimundi, filiorum eorum; S+m Arsendis; S+m Perete; S+m Ermisindis, filiarum eorum; S+m Petri, filii Geralli; S+m Petri de Volpeieres; S+m Berengarii, fratris eius; S+m Berengarii de Campaiano; S+m Arnalli de Monte Calvo.

Cartulari, Ob. cit. pàg. 230-231.

27. 28 de Gener 1.182. Gerall de «Monte Calvo» i la seva esposa Raimunda i fill Pere, venen un alou en el lloc dit la Vila, per vint-i-cinc maravedissos. ...in comitatu Barchinone, in terminio s. Cucuphatis, et parrochia s. Petri Octaviani, in loco qui vocatur ad ipsam Villam, et affrontat ab oriente in illo torrente, qui discurrit de Bosigas, de meridie in via que vadit de alodio versus Rivum Rubeum, ab occidente in via publica que vadit de Fonte Calciato versus Terraciam, a circio in tenedone Raimundi de Figamar, seu in alodio s. Cucuphatis... iam dictus Geraldus, eum melius habeo vel habere debeo per donum vel laxationem patris mei, Petri Giriberti, olim defuncti, seu ego, iam dicta Raimunda, per meum sponsalium...

S+m Geraldi de Monte Calvo; S+m Raimunde, uxoris eius...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 288.

28. 1 de Juny 1.167. Pere Bonastre defineix a Sant Cugat el mas de Palau de Serp.

Sit notum cunstis quod ego Petrus de Bonastre, deffinio et evacuo Domino Deo et monasterio s. Cucufatis, et tibi Raimundo, abbati, et monachis eiusdem loci, ipsum mansum de Palacio de Serp, quem iniuste requirebam.

Cartulari, Ob. cit. pàg. 226.

29. 11 d'Abril 1.173. Sentència arbitral entre l'abat de Sant Cugat Ramon i Ramon de Vei, Dalmau de Vilar i Pere de Serra, sobre el mas de «Palad de Serps».

Cartulari, Ob. cit. pàg. 246-247.

30. 11 de Juny 1.205. Publicació sacramental d'Elisendis d'Alcarraz. ...Dimisit Dalmatio de Sobarber CCC solidos ad refeccione sue domus de Sobarber...

Cartulari, Ob. cit. pàg. 374.